

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

MECHANISMS OF RESTORATION AND DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TOURISM IN WAR AND POST-WAR PERIOD

Дослідження, представлені у статті, відображають глобальні виклики сьогодення щодо відновлення та розвитку аграрного туризму України в умовах невизначеності. Визначені основні напрями та етапи створення нової моделі агротуристичної галузі, яка охоплює всі сфери економічної діяльності. Обґрунтовані основні аспекти формування Стратегії розвитку та відновлення аграрного туризму, орієнтованого на «проривні» інновації, впровадження технологій блокчейну з метою створення комфортного, безпечного та персоналізованого туристичного продукту. Наголошено про необхідність ретельного аналізу ресурсного потенціалу регіону, а саме туристичної інфраструктури, логістики, культурних традицій, національної кухні, кадрового забезпечення, унікальних і репрезентативних, з точки зору споживача, ресурсів, використання досвіду країн, що зазнали наслідків війни, задля формування діючої Стратегії становлення та розвитку аграрного туризму регіонів України в умовах невизначеності.

Ключові слова: аграрний туризм, туристична інфраструктура, галузь, туристичний продукт, споживач, стратегія розвитку.

The research which has been presented in the article, reflects the global challenges of today as for the restoration and the development of the agrarian tourism in Ukraine in the conditions of the uncertainty. The main directions and the stages of the creation of the new innovative tourism industry have been determined that will cover all spheres of the economic activity. The main aspects of the formation of the Strategy of the development and the restoration of the agrarian tourism have been grounded, which are focused on "breakthrough" innovations, the implementation of blockchain technologies in order to create the comfortable, the safe and the personalized tourist product. The need of the rigorous analysis of the resource potential of the region has been emphasized, namely, tourist infrastructure, logistics, cultural traditions, national cuisine, staffing, unique and representative, from the consumer's point of view, resources, and the use of the experience of the countries that have suffered the consequences of the war, in order to form the current Strategy of the formation and the development of the agrarian tourism in the regions of Ukraine in the conditions of the uncertainty. The impact of the agrarian tourism on the formation of the economies of the countries of the European Union has been determined in the research and this experience during formation of the innovative model of the development of industry in Ukraine has been proposed to take into account. The main tasks of the restoration and the development of the agrarian tourism in Ukraine have been determined in the article, the implementation of which will allow the industry to be competitive in the world market of tourist services. The main challenges and the limitations of the functioning of the agrarian tourism as the result of large-scale aggression by Russia have been emphasized and the need to ensure the diversification of the development of the agrarian tourism based on increasing capitalization and the innovative attractiveness of the agribusiness enterprises, the formation of market institutions, which will foresee the increase of the efficiency of the use of the resource potential, which are ensured the comfortable and the unsafe conditions of the consumption of the tourist product. With the purpose of the solution of existing problems, the restoration and the effective development of the industry of the agrarian tourism, the need of the formation of the acting post-war model of the Strategy of the Development of the Agrarian Tourism with the balance of its economic and the ecological components has been emphasized, which will correspond to the goals of the sustainable development of the region.

Keywords: agrarian tourism, tourism infrastructure, industry, tourism product, consumer, strategy of the development.

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure83-28>

Постол А.А.

д.е.н., професор,
професор кафедри економіки,
готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний
університет
імені Богдана Хмельницького

Ломейко А.М.

здобувач III рівня вищої освіти (PhD),
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Postol Anatolii

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University

Lomeiko Artem

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University

Постановка проблеми. Глобальні економічні виклики, що обумовлені військовими діями та їх наслідками на території України, створюють необхідність нових можливостей інтернаціоналізації та глобалізації бізнесу, зокрема туристичного.

Відновлення та розвиток економіки України потребує максимальної мобілізації та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу на регіональних рівнях. Індустрія туризму об'єднує суб'єкти сфери послуг, промисловості, інфраструктури, тому є однією з пріоритетних галузей, що забезпечуючи інтеграцію різних видів економічної діяльності зумовлює мультиплікативний економічний ефект.

В умовах сьогодення наявний ресурсний потенціал набуває як практичного так і стратегічного

інтересу. Туристична привабливість регіонів з наявними природними ресурсами, культурою, автентичністю традицій та побуту повинна відігравати ключову роль у відбудові країни із врахуванням регіонального аспекту відновлення та розвитку ринку туристичних послуг. Аграрний туризм може бути досить потужним у відновленні економіки країни. Для відновлення аграрного туризму в повоєнний період, постає питання формування дієвої Стратегії розвитку аграрного туризму та її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою розвитку аграрного туризму в Україні займаються вітчизняні науковці, дослідницькі інтереси яких відображено в чисельних

наукових творах. Теоретичні основи та особливості становлення галузі в Україні сформовані у працях О. Любіцевої [8], М. Мальської [1], О. Марченко [2,9,10], В. Воронки [10], А. Постола [2,10], О. Крупи [3]. Проблеми та перспективи розвитку аграрного туризму в країнах Європи розглянуті у дослідженнях Д. Гейтса [6], Д. Пейджа [7], М. Холла [5], Н. Харріса [4].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні місця аграрного туризму в відновленні економіки України та обґрунтуванні необхідності формування дієвої Стратегії розвитку аграрного туризму в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агротуризм є досить вагомим важелем формування туристичної галузі країн Європи та Сполучених Штатів Америки, де сформована власна модель агротуризму, основана на менталітеті жителів та попиті на товари та послуги. Агротуризм у Європі представлений сімейними фермами, виноробними господарствами, оливковими фермами, кінними та риболовними клубами тощо. Вдало зайнята ніша та створення унікального продукту для туристів стають запорукою успішного розвитку агробізнесу в країнах Європейського союзу. В Іспанії та Німеччині впровадженні національні програми з розвитку відпочинку на селі, де туристам пропонують долучитись до аграрних робіт. Така модель вже отримала популярність у багатьох країнах Європи, пропозиції такого відпочинку представлені в туристичних агенціях та на спеціальних міжнародних сайтах.

В Україні аграрний туризм знаходиться лише на етапі формування, тривають дискусії науковців стосовно поняття «аграрний туризм», законодавчо не визначено оподаткування, галузь не забезпечена фахівцями з розвитку цього виду туризму [2]. Ринок аграрного туризму в Україні функціонує стихійно та майже безсистемно. Враховуючи багатий природний потенціал, культуру, традиції, національну місцеву кухню та потужну туристичну інфраструктуру, що нараховує близько 200000 садиб, які могли надавати високоякісні послуги у сфері аграрного туризму, необхідна організація функціонування галузі. Враховуючи виклики сьогодення та наслідки повномасштабного вторгнення росії в Україну, здебільшого аграрний туризм розвивається в окремих регіонах або громадах [10]. Просування своєї продукції та послуг через різноманітні атракції практикують господарства та компанії у різних регіонах, зокрема Житомирщини, Київщини, Кіровоградщини, Одещини, Львівщини, Закарпаття. Власники ферм, виноробень, сироварень, пивоварень надають можливість знайомства споживачу туристичного продукту з особливостями виробництва, проводять дегустації продукту, налагоджують збут вироблених продуктів. Останнім часом поширені пропозиції відпочинку на пасіках, ягідних господарствах, фермах,

з можливістю замовлення агротуру з включенням сільськогосподарських робіт. Важливим аспектом розвитку агротуризму є сприяння виявлення, відновлення, розвитку та вдосконалення регіонального продукту [9]. Європейський досвід дозволяє місцевим виробникам успішно конкурувати з міжнародними корпораціями, а виробництво регіонального агропродукту часто стає основним напрямом розвитку економіки регіону.

Гастрономічні та історико-культурні маршрути відкривають споживачу унікальні ресурси, традиції, автентичність та особливості господарювання. Використовуючи маркетингові стратегії в своїй діяльності власники агротурів мають чітке розуміння праці з каналами продажів, вчасно реагують на запити та тренди ринку, встановлюють нові професійні контакти, покращують позиціонування та ефективність своїх господарств. Тому, саме формування дієвої стратегії становлення та розвитку аграрного туризму в Україні, з чітким формуванням стратегічних та оперативних цілей, враховуючи ресурсний потенціал, проблеми галузі, невизначеність умов розвитку та досвід європейських країн, дасть можливість конкурентоспроможності галузі на світовому туристичному ринку. Війна росії проти України суттєво порушила ланцюги постачання та виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, яка забезпечувала потреби функціонування аграрного туризму [2]. Зараз існує глобальна потреба в збереженні рівня виробництва та поновленні ланцюгів постачання.

Серед пріоритетних завдань відбудови аграрного сектору економіки, аграрного туризму зокрема, є відновлення туристичної інфраструктури, логістики, впровадження інноваційних технологій, забезпечення кадрового потенціалу галузі. Війна росії проти України спричинила руйнівний вплив на діяльність агротуристичного сектору економіки. Майже 20% територій знаходяться в районах ведення бойових дій або окуповані.

Основними викликами та обмеженнями функціонування галузі аграрного туризму внаслідок широкомасштабної агресії росії є:

- недостатнє фінансування агротуристичної галузі для її стабільного функціонування;
- посилення кризових явищ у тваринництві та рослинництві в усіх категоріях господарств України, продукція яких затребувана споживачами агротуристичних послуг;
- дефіцит трудових ресурсів галузі. Великий відсоток працівників припинив свою економічну діяльність або взагалі втратив бізнес;
- руйнування інфраструктури виробництва, логістики, туристичного обслуговування;
- екологічні виклики через бойові дії та мінування території.

Ключові напрями забезпечення відновлення та функціонування агротуризму в умовах

повномасштабної війни мають бути спрямовані на збереження ефективності ланцюга «виробництво-перероблення-зберігання-постачання харчових продуктів-забезпечення потреб споживачів туристичних послуг. Важливим є відновлення туристичної інфраструктури, пошук та створення нових об'єктів сфери гостинності, об'єктів зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, налагодження логістики.

В умовах воєнного відновлення необхідно забезпечити диверсифікацію розвитку агротуризму на підставі підвищення капіталізації та інноваційної привабливості підприємств агробізнесу, формування ринкових інститутів, що передбачатиме підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, забезпечення комфортних умов споживачу туристичних послуг на селі.

Для вирішення існуючих проблем, відновлення та ефективного розвитку галузі аграрного туризму виникає необхідність формування нової повоєнної моделі Стратегії розвитку аграрного туризму зі збалансуванням її економічних та екологічних компонентів, що відповідатиме цілям сталого розвитку.

Висновки. Сутність та значення аграрного туризму в Україні набуває все більшого соціального, культурного та економічного значення. Економічне значення формування аграрного туризму сприяє розвитку сільських господарств, що визначили аграрний туризм одним з напрямів своєї діяльності, стимулює відновлення та розвиток необхідної туристичної інфраструктури, створює потужні можливості для територіальних громад, сіл та селищ залучати додаткові кошти до місцевих бюджетів, іноземні інвестиції зокрема. Загальний соціально-економічний ефект формується за рахунок створення нових робочих місць, подоланні просторової асиметрії розвитку регіональної економіки і відтворюванні продуктивних сил країни.

З метою функціонування конкурентоспроможної галузі аграрного туризму необхідне формування дієвої Стратегії відновлення та розвитку аграрного туризму України з чітким формуванням стратегічних та оперативних цілей, заходів щодо її реалізації, ретельним аналізом ресурсного потенціалу, врахуванням проблем галузі, невизначеності умов розвитку та досвіду країн, території яких відновленні після наслідків воєнних дій та окупації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мальська М., Зінко Ю., Горішевський П. Позиціонування національного бренду сільського зеленого туризму на ринку послуг. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2020. Вип. 3(1). С. 8–33.

2. Марченко О.А., Постол А.А. Формування готельно-ресторанних послуг підприємств сільського зеленого туризму. *Економічний вісник університету*. 2022. № 55. С. 59–64.

3. Боруцька Ю., Крупа О., Стойко Н. Шляхи еволюції агротуристичних кластерів як перспективного напрямку розвитку туристичної сфери та сільського господарства. *Аграрна економіка*. 2021. Т. 14. № 3–4. С. 64–73.

4. Allen J., O'Toole W., Harris R. & McDonnell I. *Festival & Special Event Management*. Australia: John Wiley & Sons. 2011.

5. Hall C.M. Tourism and the Capitalocene: From green growth to ecocide. *Tourism Planning & Development*. 2022. Vol. 19 (1). P. 61–74.

6. Getz D., Andersson T. (2016). Analyzing whole populations of festivals and events: an application of organizational ecology. *Journal of Policy Research in Tourism Leisure and Events*. 2016. Vol. 8(3). P. 1v25.

7. Heather Hartwell; Alan Fyall; Cheryl Willis; Stephen Page; Adele Ladkin; Ann Hemingway Progress in tourism and destination wellbeing research. *Current Issues In Tourism*. 2016. Vol. 21(16). P. 1v63.

8. Liubitseva O., Buchko Z., Patrusheva L., Kochetkova I. Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*. 2023. Vol. 37(4). P. 103–125.

9. Marchenko O., Salnikova M., Lomeiko A., Kozin I. The mechanisms of the formation of the regional structure of tourism. Budget, finance, economy and management: the latest trends in business and startup development: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2024. 330 p. pp. 91–106.

10. Vorovka V., Marchenko O., Postol A., Salnikova M., Khanas U. Theoretical guidelines for the development of an ecotourism promotion policy. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41(78). P. 232–245.

REFERENCES:

1. Malska M., Zinko Yu., Horishevskiy P. (2020) Pozytyiuvannia natsionalnoho brendu silskoho zelenoho turyzmu na rynku posluh [Positioning the national brand of rural green tourism in the services market]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Turyzm*, vol. 3(1), pp. 8–33. (in Ukrainian)

2. Marchenko O.A., Postol A.A. (2022) Formuvannia hotelno-restorannykh posluh pidpriemstv silskoho zelenoho turyzmu [Formation of hotel and restaurant services of rural green tourism enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, vol. 55, pp. 59–64. (in Ukrainian)

3. Borutska Yu., Krupa O., Stoiko N. (2021) Shliakhy evoliutsii ahroturystychnykh klasteriv yak perspektyvnoho napriamu rozvytku turystychnoi sfery ta silskoho hospodarstva [Paths of evolution of agrotourism clusters as a promising direction of development of the tourism sector and agriculture]. *Ahrarna ekonomika*, vol. 14, no. 3–4, pp. 64–73. (in Ukrainian)

4. Allen J., O'Toole W., Harris R., McDonnell I. (2011) *Festival & Special Event Management*. Australia: John Wiley & Sons.

5. Hall C.M. (2022) Tourism and the Capitalocene: From green growth to ecocide. *Tourism Planning & Development*, vol. 19 (1), pp. 61–74.
6. D. Getz, T. Andersson (2016). Analyzing whole populations of festivals and events: an application of organizational ecology. *Journal of Policy Research in Tourism Leisure and Events*, vol. 8(3), pp. 1–25.
7. Heather Hartwell; Alan Fyall; Cheryl Willis; Stephen Page; Adele Ladkin; Ann Hemingway (2016). Progress in tourism and destination wellbeing research. *Current Issues In Tourism*, vol. 21(16), pp. 1–63.
8. Liubitseva O., Buchko Z., Patrusheva L., Kochetkova I. (2023). Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, vol. 37(4), pp. 103–125.
9. Marchenko O., Salnikova M., Lomeiko A., Kozin I. (2024) The mechanisms of the formation of the regional structure of tourism. Budget, finance, economy and management: the latest trends in business and startup development: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, pp. 91–106.
10. Vorovka V., Marchenko O., Postol A., Salnikova M., Khanas U. (2023) Theoretical guidelines for the development of an ecotourism promotion policy. *Cuestiones Políticas*, vol. 41(78), pp. 232–245.